

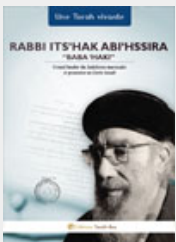
Orhot Tsadikim

Chapitre 27 - L'étude de la Torah

השער העשרים ושבעה - שער התורה

בשלשה כתרים נכתרו ישראל (אבות פ"ד מי"ג, יומא ע"ב ב, קהלת רבה א): כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות: כתר כהונה זכה בו אהרן, שנאמר (במדבר כה יג): "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם". כתר מלכות זכה בו דוד, שנאמר (תהלים פט לז): "זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי". כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר (דברים לג ד): "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" - כל מי שירצה יבוא ויטול. שמא תאמר, שאותם כתרים גדולים מכתר תורה? הרי הוא אומר (משלי טו טז): "בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק, בי שרים ישורו", הא למדת שכתר תורה גדול מכתר כהונה ומכתר מלכות. ואמרו חכמים, זכרונם לברכה (הוריות יג א): ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר (משלי ג טו): "יקרה היא מפנינים" - מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים.

אין לך מצוה בכל המצוות שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, רק תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות, לפי שהתלמוד מביא לידי מעשה. ומה שאמרו (פאה פ"א מ"א): תלמוד תורה כנגד כולם - זה הלומד על מנת ללמוד וללמד ולשמור ולעשות ולקיים, ומפני קביעתו של תורה אינו יכול לקיים כל המצוות, ובשעה שאינו לומד עושה כל מה שיוכל לעשות, ובזה מראה דעתו שחפץ בעשיית המצוות, ואז "תלמוד תורה כנגד כולם", כי

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

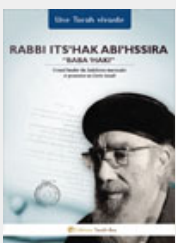
Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

כשהוא לומד המצוה וחפץ לקיימה, אז יש לו שכר כאילו קיימה, כיון שנתעכב מחמת קביעתו, ונמצא ששכר עשייה ולימוד בידו - אבל מי שהולך בטל פעמים רבות, והיה יכול לעשות מצוה בעת הביטול, ואינו חושש לעשותה, או בשעה שעושה שום מצוה אינו מדקדק בה כראוי, על זה לא נאמר "תלמוד תורה כנגד כולם".

מי שנשאו לבו לעשות מצוה זו ולקיימה כראוי לה, ולהיות מוכתר בכתרה של תורה, לא יסיח דעתו לדברים בטלים, ולא ישים אל לבו שיקנה תורה עם עושר וכבוד כאחד, אלא כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל (אבות פ"ו מ"ד)! ואם תאמר: עד שאקבוץ ממון וכשאפנה מעסקי, אז אחזור ואקרא ואשנה - אם תעלה מחשבה זו בלבך, אז אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם. אלא: עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי (אבות פ"א מט"ו), ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה (אבות פ"ב מ"ד).

כתוב בתורה (דברים ל"ב - יג): "לא בשמים היא", פירוש - בגסי הרוח, "ולא מעבר לים היא", פירוש - באותם שהולכים מעבר לים (עירובין נ"ה א). לפיכך אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (אבות פ"ב מ"ה): ולא כל המרבה בסחורה מחכים. ואמרו (אבות פ"ד מ"י): הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. ומתוך שאדם עוסק בתורה לשמה, וטרח ויגע לשם שמים, אז נעשו שתי כליותיו כשני מעינות, ומוציא טעם והלכות מעצמו מה שלא למד מעולם ומה שלא ניתן אפילו למשה בסיני. כאשר מצינו באברהם אבינו, זכרוננו לברכה (בראשית רבה צ"ה ג): שלא למד מעולם בפני שום אדם, אך מעצמו היה יושב ומחשב אחר המצוות, ולמד מלבו כל התורה והמצוות, עד שהעיד עליו הכתוב (בראשית כ"ה): "וישמר משמרת מצותי חקותי ותורותי", ואמרו חכמים, זכרונם לברכה: שאפילו עירובי

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

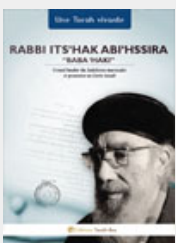

תבשילין היה יודע. וגם אמרו חכמים, זכרונם לברכה: אברהם אבינו, עליו השלום, למד ארבע מאות פרקים, ומי לימד לו כל זה? אלא נעשו שתי כליותיו כשני מעינות ונובעות לו חכמה ותורה.

וכן מצינו ברבי אליעזר הגדול (פרקי דרבי אליעזר פ"ב): מתוך שעסק בתורה הרבה, העידו עליו רבותינו, זכרונם לברכה: שנתגלה לו מה שלא נתגלה למשה מסיני. וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: מדורו של משה רבינו, עליו השלום, עד דורו של יהושע, ומיהושע לזקנים, ולנביאים, ולאנשי כנסת הגדולה, ולתנאים, ולאמוראים, ולגאונים, ולכל חכמי הדור שעסקו בתורה הרבה ונתנו נפשם עליה, נתגלו להם רזי תורה וסודי חכמה מה שאין אדם יכול למצוא מעצמו. וכבר מנו חכמים, זכרונם לברכה, ארבעים ושמונה מידות שנקנית התורה בהן (אבות פ"ו מ"ו). ומי שיעלה על לבו להיות זוכה לדרך התורה, יטריח לקיים אותם ארבעים ושמונה דברים, ואז יעלה לכל טוב.

וצריך הלומד להיות זריז וזהיר ללמוד, כי מלאכת התורה אינה דומה לשאר מלאכות. כי אם הלומד שאר מלאכות אפילו יבטל ממנה כמה שנים, לא ישכחנה. אבל כשלומד תורה ואינו חוזר - מיד שוכח. ואפילו אם יחזור מאה פעמים, אם יסיח דעתו ממנה - ישכח הכל. והדין נותן, כי כל המלאכות אינן צריכות לב כי אם כשלומד המלאכה בתחילה, אבל בעשייתן אינן צריכות לב, אך עושה מלאכתו וחושב הנה והנה - אבל הלימוד אינו כן, כי כל פעם ופעם צריך לבו לכוין שמועתו, ולא לחשוב בשום דבר אחר כי אם בשמועתו. לכן מי שיפנה לבו לבטלה, מיד הוא שוכח מה שטרח כל ימיו.

וגם אמרו חכמים, זכרונם לברכה: אם אין אדם היה שוכח מה שלמד, אם כן היה לומד כל התורה כולה, ואחר כך היה הולך

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

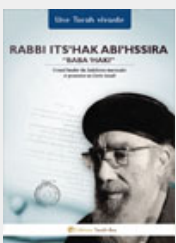
Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

בטל, והבטלה מביאה לידי שעמום ולידי עבירה (כתובות פ"ה מ"ה, אבות דרבי נתן פי"א). לכך נגזרה גזירת השכחה, שיהא אדם עוסק בתורה כל ימיו, ומתוך כך אינו בא לידי חטא. והתורה מביאה לידי מעשים טובים, כי כאשר הוא עוסק בתורה, והוגד לו עונש העבירות וזכות המצוות, אז נותן אל לבו לעשות הטוב. ויגיעת התורה משכחת ומונעת אותו מן העון, אבל בטלה גוררת את העון ומורידתו לשאול. לכן יהא זריז לעסוק בתורה תמיד יומם ולילה, ואף כשהוא הולך בדרך או שוכב במטתו. ואם אינו יכול ללמוד בפה, יחשוב בלבו על שמועתו, ותהא דעתו על לימודו, שלא יסיח דעתו מלבו, ואז קיים (יהושע א ח): "והגית בו יומם ולילה", כי אינו אומר "ודברת בו יומם ולילה", אלא "והגית בו" - והגיון אינו אלא בלב. ועל זה נאמר (דברים ז, יא יט): "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", וזהו שנשתבחו רבותינו, זכרונם לברכה, שלא הלכו ארבע אמות בלא תורה, או היו לומדים וגורסים, או היו מחשבים בלבם בשמועתם או בלימודם.

לכן תן לבך וכל דעתך על התורה בכל עת. כי אדם לומד בתורה חכמה ודרך ארץ וענוה וצניעות וכל מעשים טובים, ומן השמים עושים לו צרכיו, והתורה משמרתו ומגדלתו ומרוממתו. כמו ששנו חכמים (אבות פ"ו מ"א): אמר רבי מאיר: כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא ריע אהוב - ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. הרי שכר פריה בעולם הזה, אבל לעולם הבא "עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד ג), ואין למעלה הימנה לעולם הבא.

אמרו במדרש (רות רבה א א אות ב): רבי שאל לרבי בצלאל: מהו דכתיב (הושע ב ז): "כי זנתה אמם"? אמר לו: אימתי נעשין דברי תורה כזונות? בזמן שבעליהן מבזים אותם! כיצד? חכם

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

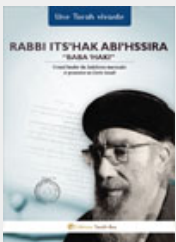
Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

יושב ודורש (דברים טז יט): "לא תטה משפט" - והוא מטה משפט. "לא תכירו פנים" - והוא מכיר פנים, "לא תקח שוחד" - והוא לוקח שוחד! וכן דרשו רבותינו, זכרונם לברכה: "וחכמת המסכן בזויה" (קהלת ט טז), איזו חכמת מסכן בזויה? זה שהוא עני במעשים טובים, אז חכמתו בזויה! וכשמורה הוראות לעשות טוב והוא אינו עושה, אז אין דבריו מקובלים. ולא המדרש עיקר אלא המעשה (אבות פ"א מ"ז), לכן יש לכל אדם לכוין מעשיו לשם שמים.

וראה והבן מאלישע בן אבויה, בשביל שלמדו אביו שלא לשמה, לסוף נהפך למינות, דאמרינן בירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א) ובמדרש (קהלת רבה ז ח אות יח): כשנימול עשה אביו סעודה לחכמים, והזמין רבי אליעזר ורבי יהושע ושאר חכמים, והיו יושבים בסעודה ומדברים דברי תורה, עד שבאה האש סביבם. בא אביו של אלישע, ואמר להם: רבותי! וכי באתם לשרוף את הבית? אמרו לו: אינו אלא שמפני שאנו חוזרים בדברי תורה ונביאים וכתובים, והדברים (מעידים בינותינו) [שמחים כנתינתן מסיני], שמהר סיני ניתנו ומתוך האש ניתנו. אמר: כיון שאני רואה שכך כח התורה, אם נתקיים לי בן זה אני נותנו לתורה. ובשביל שהיה מתכוין שלא לשמה אלא לכבוד, נהפך בנו למינות. ואף על פי כן לעולם ילמוד אדם אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ ב).

ועתה יש לי לכתוב עניני התלמוד והמצוות: כל המצוות שניתנו למשה מסיני בפירושן ניתנו, שנאמר (שמות כד יב): "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה", תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה זו פירושה (ברכות ה א). וציונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה. כל התורה כתבה משה רבינו, עליו השלום, קודם שמת בכתב ידו, ונתן ספר לכל שבט ושבט, וספר אחד נתנהו בארון לעד, שנאמר

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

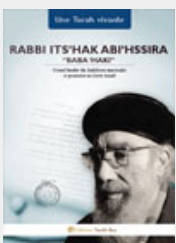

(דברים לא כו): "לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלהיכם והיה שם בך לעד".

והמצוה, שהיא פירוש התורה, לא כתבה, אלא ציוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל, שנאמר (דברים יג א): "את כל הדבר אשר אנוכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו", ומפני זה נקראת תורה שבעל פה. ומימות משה רבינו, עליו השלום, ועד רבינו הקדוש שהוא רבי יהודה הנשיא, לא נכתב ספר לרבים ללמוד בו, כי למדו הכל בעל פה, וכל אחד היה כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והיה מלמד על פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות והסכימו עליהם בית דין הגדול. וכן עשו עד שהגיע הדבר לרבי יהודה הנשיא.

וכיון שראה בימיו שנשתנה הענין, כי ראה שהתלמידים מתמעטים והולכים, והצרות מתחדשות ובאות, ומלכות רומי פושטת בעולם ומתגברת, וישראל מתגלגלים והולכים לקצה הארצות להשתעבד, כשראה ענין זה שהיו ישראל מבולבלים והיתה תורה משתכחת מישראל, אז חיבר המשניות להיות ביד כל אחד ואחד כדי שילמדו ולא ישכחו. וישב כל ימיו הוא ובית דינו ולמדו המשנה ברבים, והיו לפניו גדולי חכמי ישראל שקיבלו ממנו, ועמהם אלפים ורבבות משאר החכמים. ותלמידיו של רבי יהודה הנשיא גם כן חיברו חיבורים: רב חיבר "ספרא" ו"ספרי" לבאר ולהודיע עיקרי המשנה, ורבי חייא חיבר ה"תוספתא" לבאר עניני המשנה, וכן רבי הושעיא ובר קפרא חיברו "ברייתות" לבאר דברי המשנה.

ונתגלגל הדבר כך, עד שבאו האמוראים והיו להם מחלוקות

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

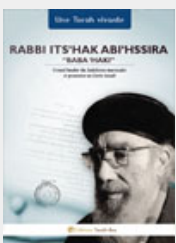
Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

בפירוש המשניות והתוספות והברייתות, עד שחיבר רבי יוחנן ה"תלמוד ירושלמי", בארץ ישראל אחר חרבן הבית בקרוב שלש מאות שנה, ונקרא "ירושלמי" בשביל שהיה דר בירושלים. ואחר כך, כמו מאה שנה, חיבר רב אשי שהיה בבבל ה"תלמוד בבלי". וענין שני התלמודים הוא פירוש דברי המשנה, וביאור עמקותיה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבינו הקדוש ועד חיבור הגמרא. ומשני התלמודים, ומן התוספתא, ומן הספרא, ומן הספרי, ומן התוספות - מכולם יתבאר האסור והמותר, הטמא והטהור, החיוב והפטור, הפסול והכשר, כמו שהעתיקו איש מפי איש עד מפי משה רבינו, זכרונו לברכה, מסיני.

גם יתבאר מהם הדברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור ודור לעשות סייג לתורה, כמו ששמעו מפי משה רבינו, זכרונו לברכה, בפירוש, שנאמר (ויקרא יח ל): "ושמרתם את משמרתי" - עשו משמרת למשמרתי (מועד קטן ה א) וכן יתבאר מהם המנהגים והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור, כמו שראו בית דין של אותו הדור, לפי שאסור לסור מהם, שנאמר (דברים יז יא): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". וכן משפטים ודינים מופלאים שלא קבלו אותם ממשנה רבינו, זכרונו לברכה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור במידות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותם הזקנים, וגמרו שהדין כך הוא - הכל חיבר רב אשי בגמרא מימות משה ועד ימיו.

ואחר בית דין של רב אשי, בימי בנו, נתפזרו ישראל פיזור גדול בכל הארצות, והגיעו לקצוות ולאיים רחוקים, ורבתה קטטה בעולם, ונשתבשו הדרכים בגייסות, ונתמעט תלמוד תורה, ולא נכנסו ישראל ללמוד בישיבותיהם אלפים ורבבות, כמו שהיה מקודם, אלא מתקבצים יחידים, השרידים אשר ה' קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים בתורה ומבינים בחיבורי

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

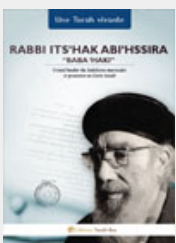
החכמים כולם, ויודעים מהם המצוות אשר צוה אדון הכל, ברוך הוא.

אחר האמוראים עמדו הגאונים, אשר ידעו כל התלמוד, בבלי וירושלמי וספרא וספרי ותוספתא, והם הוציאו לאור תעלומותיו של התלמוד וביארו עניניו, לפי שדרך התלמוד עמוקה היא מאד. ועוד, שהוא בלשון ארמי, מעורב עם לשונות אחרות, לפי שאותה הלשון היתה ברורה לכולם בבבל בעת שחובר התלמוד. אבל בשאר מקומות ובימי הגאונים אשר בבבל לא היו מכירים אותה הלשון עד שילמדו אותה, ושאלות רבות היו שואלים אנשי כל עיר ועיר לכל גאון שהיה בימיהם לפרש להם דברים קשים שבתלמוד, והם היו משיבים להם כפי חכמתם. ואותם השואלים היו מקבצים התשובות ועושים מהם ספרים להבין להבין בהם. גם חיברו הגאונים שבכל דור ודור חיבורים לבאר התלמוד, מהם מי שפירש הלכות יחידות, ומהם מי שפירש פרקים יחידים שנתקשו בימיו, ומהם מי שפירש מסכתות וסדרים. ועוד חיברו הלכות פסוקות בענין איסור והיתר, וחיוב ופטור, בדברים שהשעה צריכה להם, כדי שיהיו קרובים למדע מי שאינו יכול לירד לעומקו של התלמוד.

[וזה המשך דברי הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לחבורו "משנה תורה"].

וזו היא מלאכת ה', שעשו בה כל גאוני ישראל מיום שחוברה הגמרא ועד זמן זה שנה שמינית אחר מאה ואלף לחרבן הבית, והיא שנת ארבעת אלפים ותשע מאות ושלושים ושבע לבריאת העולם.

ובזמן הזה תקפו הצרות יתירות, ודחקה השעה את הכל, ואבדה חכמת חכמינו ובינת נבוינו נסתרה. לפיכך אותם הפירושים

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions

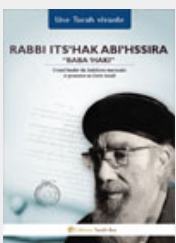

וההלכות והתשובות, שחברו הגאונים וראו שהם דברים מבוארים, נתקשו בימינו, ואין מבין עניניהם כראוי אלא מעט במספר. ואין צריך לומר הגמרא עצמה הבבלית והירושלמית, וספרא וספרי והתוספתא, שהם צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ואחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים והמותרים ושאר דיני התורה היאך הוא.

ומפני זה (נערת חצני) [שנסתי מתני] אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי על הצור ברוך הוא, ובינותי בכל אלו הספרים, וראיתי לחבר דברים המתבררים מכל אלו החיבורים בענין האסור והמותר, הטמא והטהור, עם שאר דיני התורה. כולם בלשון ברורה ודרך קצרה, עד שתהא תורה שבעל פה כולה סדורה בפיה הכל, בלא קושיא ובלא פירוק. לא זה אומר בכה וזה בכה, אלא דברים ברורים, קרובים, נכונים על פי המשפט אשר יתבאר מכל אלו החיבורים והפירושים הנמצאים מימות רבינו הקדוש ועד עכשיו, עד שיהיו כל הדינים גלויים לקטן ולגדול, בדין כל מצוה ומצוה ובדין כל הדברים שתיקנו חכמים ונביאים.

כללו של דבר: כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל, אלא יהא חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה עם התקנות והמנהגות והגזירות, שנעשו מימות משה רבינו ועד חבור הגמרא, וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר הגמרא. לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואחר כך קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם. [ע"כ דברי הרמב"ם ז"ל].

ואחר כך עמד רבינו משה מקוצי וחיבר ספר אחר, וליקט מאותו ספר של מיימוני, וחיבר עליו שאר דברים של אחרונים. וכן

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

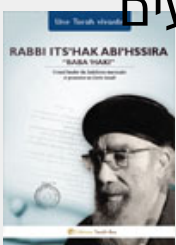
חיברו רבנים רבים פסקות, כגון: הרוקח, ורבי אליעזר ממיץ, ואבי העזרי, ו"אור זרוע". וכן עשו רבנים רבים: כל אחד חיבר ספר לפי מה שראה עיני הדור שהיה בו, כי ראו שנתמעטה בעוונותינו הרבים ידיעת התלמוד, ואין אדם יכול לידע אם לא מתוך ספר פוסקים. וגם רבינו שלמה, עליו השלום (רש"י), שראה בימיו מיעוט הלבבות, שהיו הדורות בעוונותינו הרבים מתמעטים והולכים, ועל כן נתעורר לבו לפרש התלמוד ללמד בני ישראל דעת.

ואחר כך עמדו יוצאי יריכו, רבינו תם ורבינו יצחק ושאר רבנים, ופלפלו פלפול גדול, עד שחיברו ה"תוספות" בישיבתו של רבינו יצחק שהיה בעל התוספות, ושם היו גדולים, כגון רבינו שמשון משאנץ שחיבר גם כן תוספות, לבד משאר תלמידים, שהיו לרוב מאד והם היו גבורים בתורה, והיה לבבם גדול מאד ופתוח כאולם, ולמדו בעסק גדול, ומסרו נפשם על התורה, וידעו בלא עיון כל התלמוד, פירוש [רש"י] ותוספות.

ואחר כן בעוונותינו הרבים רבו הצרות, ונתמעטו הישיבות, והיו אותן התוספות האחרונות כבודות עליהם ולא יכלו לשאת, ובאו גדולים אחרים, וקיצרו התוספות ההן, כל אחד כפי חכמתו, להקל לאנשי דורו הלימוד. ועדיין בימים ההם היו בקיאים בכל התלמוד, והיו יודעים המצוות מתוך התלמוד, שהיה עיקר לימודם לחזור התלמוד, כדי לקיים מה שאמרו (ספרי דברים ו ז, קידושין ל א): "ושננתם לבניך" - שיהו דברי תורה מחודדים בפיו, שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד! כי אי אפשר שיהיו המצוות שנונות ומזומנות בפי האדם להשיב לשואל אם לא ברוב חזרות, כמו שאמרו (חגיגה ט ב): אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים למי ששונה אותו מאה ואחד.

ואמרינן (תענית ח א): שריש לקיש היה חוזר ההלכה ארבעים

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba Haki"

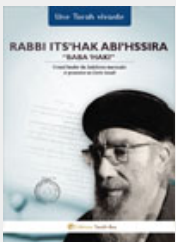
Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

פעמים קודם שבא לפני רבי יוחנן. וכן עשו כולם בימי חכמי התלמוד, שעיקר למודם היה חזרה. ואמרינן (מגילה ז ב): רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא, נגה ולא אתו רבנן. אמר ליה: מה טעם לא אתו רבנן? אמר ליה: דילמא טרידי בסעודת פורים? אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה מאורתא? אמר ליה: לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא (אסתר ט כב): "ימי משתה ושמחה" כתיב! אמר ליה: אמר רבא הכי? אמר ליה: אין! תנא מיניה ארבעין זמנין ודמי ליה כמאן דמונח בכיסיה.

ועתה ראה, זה היה דבר קל מאד, ואפילו הכי היה חוזר אותו כמה פעמים. ועכשיו אין שום אדם שיהיה חוזר דבר כזה יותר מפעם אחת או שתי פעמים. ויש ראיות גדולות ברורות בכמה מקומות בתלמוד, שהיו כולם רגילים בחזרה, ולכל אחד היה לו סכום מנין כך וכך פרקים ליום, וכשהיו טרודים ביום אז היו פורעים בלילה, וכל שלושים יום היו חוזרים תלמודם. וכזה הענין היו לומדים גם כן בצרפת, עד שהגיעו למעלות רבות ולידיעה גדולה ולא הוצרכו לספרים פוסקים, כי היו יודעים המצוות מתוך התלמוד והתוספות. אבל מיום שנתגרשו מצרפת נתמעט הלמוד מאד מאד.

ועוד בדור הזה נשתכחה התורה, מחמת כי הלומדים הללו סבורים לעשות כמו הראשונים להחזיק בפלפולים, אך אינם דומים לחכמי צרפת כלל וכלל! הלא לבם היה פתוח כאולם ותורתם היתה אומנתם, והיו ממיתים עצמם עליה יומם ולילה, לכן השיגו וידעו בפלפולם. אבל עכשיו אינם יודעים כן, אלא מבלבלים זה את זה ומבטלים רוב היום, ועוסקים באותו לימוד כחצי יום, והלימוד שלהם עראי דעראי והביטול קבע. אבל בימי חכמי התלמוד הלכו ללמוד עשר שנים ויותר, והיה לימודם גדול בקביעות, שאם היה אחד מתעטש, לא היו אומרים "אסותא"

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

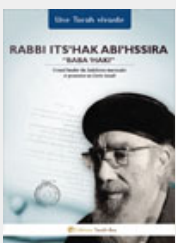
Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

מפני ביטול בית המדרש (ברכות נג א), מזה הענין יש לדעת רוב קביעותם.

ואמרינן (כתובות סג א): רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוה לבי רב לקמיה דרב יוסף, פסקו ליה שית שנין, כי הוה תלת שנין מטא מעלי יומא דכיפורה, אמר איזיל ואחזי לאנשי ביתי, שמע אבוה שקל מנא ונפק לאפיה, אמר ליה זוגתך נזכרת, איכא דאמרי אמר ליה: יונתך נזכרת, איטרוד, לא מר איפסיק ולא מר איפסיק. ראה והבן זה הענין, כמה היו דבוקים בתורה! על כן זכו לרוח הקודש. וכן בארץ צרפת היו עוסקים בעסק גדול וזמן רב, והיו יושבים במקום אחד ללמוד כל התלמוד, והיו חוזרים תמיד, ולא פסקה תורה מפיהם, והיו עושים כמו מעשי הראשונים, כדאמרינן (עבודה זרה יט א): לעולם ליגרס אינש ואף על גב דמשכח ואף על גב דלא ידע מאי קאמר. ואמרינן (שבת סג א): מעיקרא ליגמר אינש והדר ליסבר.

וכל זה אינם עושים עתה, כי כל אחד רוצה ללמוד תוספות וכל חידושים וחידושי דחידושים קודם שידע צורת התלמוד, אם כן איך יצליחו, כיוון שעושה להיפך ממה שאמרו חכמי התלמוד? כי כל מה שנאמר בתלמוד הכל אמת, ואין להשיב עליו או לשנותו, ולא להוסיף ולא לגרוע. ועל כן מרוב טורח הלימוד, העיון והפלפול, רבים פורשים מן הלימוד מרוב טורח השמועות והדקדוק שאומר על פה, כי אומרים: מה נוכל להבין סברות מבחוץ? הלואי שהיינו יודעים מה שבתוך הספרים! ואם היו לומדים בקביעות יומם ולילה, אז היו לומדים והיו בקיאים בתלמוד, והיו מתאווים ללמוד, כי היה להם לב להבין בקל, והיה אדם בא ללמוד לעולם "נים ולא נים תיר ולא תיר", והיו מוסיפים בכך יראת שמים שלימה, וגם היו מתרבים התלמידים, והיו עוסקים תמיד בתורה. אבל עתה, מרוב טורח השמועות, נעשית עליהם ההלכה כמשא כבד, ולא יוכלו עוד להביט בה,

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

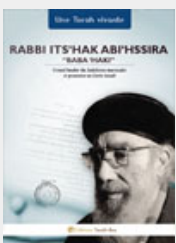

ומתוך כך עוסקים בשגעון ובליצנות, ומבלבלים ומבטלים ועוסקים במיני תחבולות, ואין להם יראת שמים.

ואמרו בפרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא פה א, ועיין רש"י): רבי זירא יתיב בתענית ארבעים יום דלישתכח מיניה תלמודא דבבלי כי היכי דלא ניטרדיה. ואמרו (ויקרא רבה כה א): נכשל אדם בעבירה אחת ונתחייב מיתה לשמים, מה יעשה ויחיה? אם היה רגיל לקרות דף אחד - יקרא שני דפים, או לשנות פרק פעם אחת - ישנה פעמים, או ללמוד פרק אחד - ילמוד שני פרקים. אלמא רוב גירסא עיקר, כי אם היה הפלפול עיקר, לצעוק ולהרים קול חצי יום בדיבור אחד, אז היה לו לומר: אם מתחילה היה רגיל להקשות קושיא אחת - יקשה שתי קושיות.

ובפרק האיש מקדש אמרינן (קידושין נב ב): כשמת רבי מאיר אמר רבי יהודה: אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן שקנתרנים הם! וכל זה שלא היה רוצה להתבטל מגירסתו, כי רבי מאיר היה חריף, ולא עמדו חבריו על סוף דעתו (עירובין יג ב, נג א). ועוד התם (עירובין נג א): אמר רבי יוחנן: לבן של ראשונים כפתחו של אולם, ושל אחרונים כפתחו של היכל, ואנו כמלא נקב מחט סדקית. ואמר אבי": כסיכתא בגודא לגמרא. ואמר רבא: ואנן כאצבע בקירא לסברא. ואמר רב אשי: ואנן כאצבע בבירא לשכחה. ועכשיו, אנן עניי הדעת אין אנו יכולין לומר "כאצבע", כי אם "כאבן שיש" לגמרא ולסברא.

והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת לא א): אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו: נשאת ונתת באמונה - פלפלת בחכמה? משמע שצריך אדם לפלפל? זהו לימוד הגמרא, שמקשינן משניות על הברייתות ומתרצינן להו. אי נמי, על ידי עסק והגיון בתורה תמיד נותן דעתו לדקדק ומוצא טעמו.

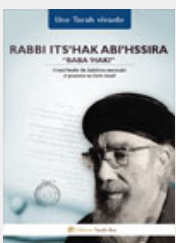
Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

אבל לישיב כל היום לפטפט - פשיטא שלא לעשות כן! וכן עתה,
רוב הלומדים מודים בעצמם שאין לומדים כהוגן, ויודעים שאינם
לומדים בדרך הישרה, כי מרוב טורח הפטפוטים שהם
מפטפטים הם מתבטלים לגמרי, ולא ישיגו ללמוד לא תורה ולא
נביאים ולא כתובים ולא אגדות ולא מדרשים ולא שום חכמה,
מחמת רוב תחבולות שלהם.

ודרשו רבותינו (אבות דרבי נתן פכ"ד) על פסוק זה (משלי כד ל
- לא): "על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב, והנה
עלה כולו קמשונים כסו פניו חרלים וגדר אבניו נהרסה": מי
שאינו מחזיר תלמודו, מתחילה משכח ראשי פרקים, סוף
מחליף דברי חכמים, סוף שאומר על טמא טהור ועל טהור
טמא, והרי הוא מחריב את העולם - אלמא, מי שאינו חוזר לא
יוכל להורות כדין אלא טועה ברוב ההוראות. ואמרינן (מדרש
משלי יא): אמר רבי ישמעאל: בוא וראה! כמה קשה יום הדין,
שעתיד הקדוש ברוך הוא לדון כל העולם כולו בעמק יהושפט,
וכיון שתלמיד חכם בא לפניו, אומר לו: כלום עסקת בתורה?
אמר לו: הן! אומר לו הקדוש ברוך הוא: הואיל והודית לפני,
אמור לי: מה קרית? ומה שנית? ומה שמעת בישיבה? מכאן
אמרו: כל מה שקרא אדם יהא תפוס בידו, שלא תשיגהו בושה
וכלימה ליום הדין.

Rabbi Its'hak Abi'hssira, "Baba 'Haki"

Biographie incontournable de l'un des leaders du Judaïsme marocain et pionnier-fondateur en Erets Israël.

Commandez : Tel. (Fr) : +33.1.80.91.62.91 - (Isr) : +972.77.466.03.32 - www.torah-box.com/editions